

שלא יהא עומד מחבורה זו ונכנס לחבורה אחרת. ושאינו יודע לשאול כו', עכ"ל. הרי עיניכם רואות הענין היפוך מחכם לתם מסדר אגדה שלנו.

כבר בארתי החכם שבארץ ישראל הוא בסודות התורה ומועט הוא בפלפול ההוייות, והחכם שבבבל להיפך. נמצא החכם שבארץ ישראל הוא תם בבבל בעיון פלפול, והחכם שבחוץ לארץ הוא תם בארץ ישראל בענין השגת הסודות. וכן תמצא מרומז מחכם לתם קרובים בלשון אחד, והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת [שמות יג, יד], פרש"י זה תינוק טפש, ובמקום אחר הוא אומר [דברים ו, כ] מה העדות והחקים והמשפטים, הרי זה שאלת בן חכם כו', הרי שכלולים בלשון אחד. וכמו שכתוב הכא [שמות יג, יד] כי ישאלך בנך מחר, כן כתיב בואתחנן [דברים ו, כ] כי ישאלך בנך מחר, אשר נראה לעין כל כי מתהפך מחכם לתם ומתם לחכם.

ביאור מאמר ההגדה חכם מה הוא אומר וכו'

ועתה אבאר. וקודם לזה אבאר הפשוטו של הפיסקא חכם מה הוא אומר כו'. דיש להקשות הלא עניין הכתוב בואתחנן קאי אענייני כל התורה ולא אפסח לבד, דכך פירש הכתוב מה העדות כו', כלומר מי מחייבני לשומרם, התשובה עבדים היינו כו' ולקח אותנו לעבדים, לפיכך חייבים אנחנו לקיים ציויו. עוד קשה דבואתחנן משיב תשובה אחרת מדהכא. עוד קשה דלסברת המגיד שקאי אפסח, מה זה אף אתה אמור לו כהלכות הפסח, כאילו החכם לא דיבר מענין הפסח. אלא הענין הוא כדפרשתי לעיל בביאור ההגדה אמצה שמורה, דבודאי קאי בואתחנן אכל התורה, רק החכם המפלפל לוקח בהשאלה אלו התיבות ומפלפל בכאן לענין פסח, וזה שואל עדות חקים ומשפטים הנאמרים

בפסח סותרין אהדדי, עדות נקרא מצות שהיא לזכר ועדות על מה שהיה, כמו מרור זכר לוימרור [שמות א, יד] וכיוצא בזה הרבה. ותמצא ענין עדות בפסח כי פסח ה' על בתי בני ישראל [שם יב, כז], ואז מקשה אם כן מהו זה חקים שנאמר [שם יב, מג] זאת חקת הפסח, דחק משמע שאין לו טעם. וכי תימא חק האמור כאן פירושו בענין אחר, ורצה לומר שהוא חק לכל העולם ולא לישראל לבד, סותר לזה מה שנקרא משפט, שנאמר בפסח [במדבר ט, ג] ככל חקותיו ומשפטיו, ומשפט הוא כל בן נכר לא יאכל בו [שמות יב, מג], מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל, ומשפטים כל ידעום [תהלים קמו, יטכ], כדאמר ברבות פרשת בא פרשה י"ט [ו]. ואם כן החכם מפלפל ממה נפשך קשה, אם חק הוא פירוש גזירת המלך, סותר לזה עדות, ואם פירושו הוא חוק לכל, סותר לזה משפט. ובאה התשובה אין מפטירין כו', ובפרק ערבי פסחים [קט, ב] איכא מאן דאמר אפיקו מנא, דהיינו שלא יאכלו הפסח בשני מקומות, ולענין זה הוא תשובה למה נקרא חק, כי דבר אחד יש בו חקיי שאין בו טעם, כי אדרבה הסברא להיפך לאכול מבית לבית, כענין שהיתה פסיחת הקב"ה מבית לבית. וזהו שאמר אף אתה אמור לו כהלכות פסח, כלומר אף שהפסוק בואתחנן אינו קאי אפסח ולא היה זה רק בשאלה, וק"ל.

ביאור פסוקי מה העדות וגו'

וביאור הפסוקים בואתחנן על כל התורה כולה הוא כך, שהודיענו כי תלה הכתוב כל התורה ביציאת מצרים, זהו ואמרת לבנך עבדים היינו כו', וסיים ויוציאוה' ממצרים ביד חזקה. בזה מתורץ החקירה גדולה שחקרנו, והיא כתובה למעלה בפנים גם בקצת דרושים, במה שמצינו יסוד התורה כולה יציאת מצרים, ותלה כמה מצות ביציאת מצרים, דיש לתמוה הלא התורה קדומה לעולם והיא נצחיית מצד עצמה אינה תלויה בזולתה, ואיך נאמר אם לא גלו